

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано сучасні вимоги та підходи до професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Досліджено особливості формування готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування інноваційних технологій з урахуванням сучасних пріоритетів освіти.

Ключові слова: *інноваційність, інноваційна професійна діяльність, педагогічна технологія, інноваційна компетентність майбутнього вчителя початкових класів.*

В статье проанализированы современные требования и подходы к профессиональной подготовке будущих учителей начальных классов. Исследованы особенности формирования готовности будущих учителей начальных классов к применению инновационных технологий с учетом приоритетов образования.

Ключевые слова: *инновационность, инновационная профессиональная деятельность, педагогическая технология, инновационная компетентность будущего учителя начальных классов.*

The paper explores the current demands and approaches to the training of primary school teachers. The features of the training of primary school teachers to use innovative technologies to meet modern educational priorities.

Key words: *innovation, innovative professional activities, educational technology, innovation competence of a primary school teacher.*

Постановка проблеми. Зміни пріоритетів майже в усіх сферах життя привели до зміни парадигм освіти. Особистісна (гуманістична) орієнтація освіти визнана сьогодні вимогою часу. Під кутом зору гуманістичної парадигми як системи вихідних методологічних положень про місце людини в природі і суспільстві доцільно переглянути цілісний навчально-виховний процес для пошуку нових засад його реалізації та прогнозування. Заклади освіти в сьогоднішніх умовах покликані виховувати особистість, що здатна творчо мислити та приймати нестандартні рішення. Значна увага приділяється пошуку оптимальних і перспективних напрямів розвитку демократичної, гуманістичної освіти, інноваційним процесам, забезпеченню якості освіти, удосконаленню моделей підготовки фахівців. Реалізація стратегічних напрямів Болонського процесу у зв'язку з входженням України в європейський освітній простір зумовлює необхідність нового підходу до підготовки педагога, який усвідомлює свою соціальну відповідальність, є суб'єктом особистісного і професійного зростання, вміє досягати нових педагогічних цілей. Нововведення полягають у паралельному використанні традиційних методів та організаційних форм навчання і нових освітніх, педагогічних технологій.

Виходячи із цих вимог, багато країн шукають шляхи удосконалення освіти і підготовки кадрів, впроваджують нові концепції розвитку знань і умінь, які доповнюють багатовіковий досвід, накопичений традиційною педагогікою. Тому реформування систем профпідготовки іде за такими основними напрямками як базування підготовки кадрів на реальному запиті на робочу силу на ринку праці, надання їм більшої гнучкості, забезпечення професійної компетентності випускників в цілях підвищення їх шансів на працевлаштування. Підготовка кадрів, яка

зорієнтована на розвиток компетентності, критичного та творчого мислення студентів є найбільш розповсюдженою концепцією в останні роки в системі професійної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема підготовки студентів педагогічних вищих навчальних закладів до професійно-педагогічної діяльності була предметом дослідження як зарубіжних (О.Абдуліна, Ю.Алферов, Ф.Гоноболін, К.Дурай-Новакова, Т.Ільїна, Н.Кузьміна, В.Сластьонін, Л.Спірін, О.Щербаков та ін.), так і українських учених (Л.Ахмедзянова, І.Богданова, І.Зязюн, Е.Карпова, Н.Кічук, Л.Кондрашова, З.Курлянд, Л.Михайлова, А.Ліненко, Г.Нагорна, С.Скидан, О.Трубіцина, Р.Хмелюк, О.Цокур та ін.). Дослідженням питання формування готовності майбутніх фахівців до інноваційної діяльності присвячені наукові праці учених: М.Дьяченка, Є.Ільїна, Н.Левітова, К.Платонова, В.Шадрикова та ін.

Мета написання статті – проаналізувати сучасний стан та особливості підготовки майбутнього вчителя початкових класів до інноваційної діяльності з урахуванням сучасних пріоритетів освіти.

Виклад основного матеріалу. Професійна готовність є закономірним результатом спеціальної підготовки, самовизначення, освіти й самоосвіти, виховання й самовиховання. Готовність педагога до педагогічної діяльності більшість дослідників розглядає як складне соціально-педагогічне утворення, яке містить у собі комплекс індивідуально-психологічних якостей, систему знань, умінь і навичок, передбачає потреби, переконання, погляди, ставлення, мотиви, почуття, установки на означену діяльність. Більшість дослідників ототожнює готовність до педагогічної діяльності з професійною компетентністю, соціально-значущою спрямованістю особистості, наявністю комунікативної та дидактичної потреби, потреби спілкуватися, передавати досвід [6].

Саме готовність до педагогічної діяльності є важливою передумовою досягнення досконалості у ній. Формування готовності до педагогічної діяльності майбутніх учителів у педагогічних ВНЗ сприятиме ефективному просуванню в цьому напрямі. Зокрема, науковець К.Дурай-Новакова розглядає професійну готовність учителя як передумову його ефективної діяльності [7]. В.Сластьонін розуміє готовність до педагогічної діяльності як особливий психічний стан, що виявляється в наявності у суб'єкта образу структури певної дії та постійної спрямованості розуму на його виконання. Така готовність регулює діяльність, забезпечує її ефективність. Однією з важливих якостей педагога, умов успішності його як професіонала є готовність до інноваційної діяльності. Педагогічні інновації, як і будь-які інші нововведення, породжують проблеми, пов'язані з необхідністю поєднання інноваційних програм з державними програмами виховання і навчання, співіснування різних педагогічних концепцій. Вони потребують принципово нових методичних розробок, нової якості педагогічного новаторства. Гострими є проблеми адаптації нововведення до нових умов. Часто вони спричинені намаганнями пристосувати до конкретних умов педагогічні технології, елементи зміст навчання й виховання, які виявили свою ефективність в інших галузях, або концепції, розроблені в зовсім інших історичних умовах. Готовність до інноваційної педагогічної діяльності – особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії.

Успішність інноваційної діяльності передбачає, що педагог усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні. Однак включення педагога в інноваційний процес часто відбувається спонтанно, без урахування його професійної та особистісної готовності до інноваційної діяльності. Вона є основою активної суспільної і професійно-педагогічної позиції суб'єкта, яка спонукає до інноваційної діяльності та сприяє її продуктивності. Багато проблем, що постають перед педагогами, які працюють в інноваційному режимі, пов'язані і з низькою інноваційною компетентністю.

Інноваційна компетентність майбутнього вчителя – система мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує ефективність використання нових педагогічних технологій у роботі з дітьми. На сучасному рівні розвитку цивілізації особливу

роль відіграє інноваційний потенціал суспільства, що потребує людей, здатних системно й конструктивно мислити, швидко знаходити потрібну інформацію, приймати адекватні рішення, створювати принципово нові ідеї в різних галузях знання. А це в свою чергу формує соціальне замовлення на нові підходи в системі освіти, нове педагогічне мислення, нове ставлення педагога до своєї діяльності, результатом якої має бути виховання «інноваційної людини». Сприятливість до нового, інноваційне мислення формується в людини у ранньому віці. Значною мірою вони залежать від творчої атмосфери у сім'ї, зорієнтованої на інноваційність діяльності дитячого садка, школи і педагогів, які безпосередньо працюють з дитиною. За сприятливих умов цей потенціал суттєво впливає на її подальше життя.

Професійна зорієнтованість на інноваційну діяльність зосереджується під час навчання у ВНЗ. Цей період, коли майбутній учитель особливо чутливий до складних проблем освіти, складних педагогічних ситуацій, вважають сприятливими для розвитку мотиваційно-ціннісного ставлення до педагогічних інновацій. При підготовці майбутніх учителів до інноваційної діяльності взаємодія викладача зі студентами має відповідати такі принципам: неперервність і цілісність розвитку особистості, гармонізація педагогічної діяльності, інтеграція всіх її аспектів; особистісна зорієнтованість; професійно-практична спрямованість; альтернативність, свобода вибору; усвідомленість професійно-особистісного розвитку під час педагогічної взаємодії; творче самовираження, співпраця та співтворчість. Компонентами готовності особистості до діяльності на думку С.Корешенко, Л.Кадченко, є: установка як ставлення до діяльності; цілі і мотиви; знання про предмет і способи діяльності; навички та вміння практичного використання [6].

Компонентами інноваційної компетентності педагога є поінформованість про інноваційні педагогічні технології, належне володіння їх змістом і методикою, висока культура використання інновацій у навально-виховній роботі, особиста переконаність у необхідності застосування інноваційних педагогічних технологій. Готовність майбутнього вчителя до впровадження освітніх інноваційних технологій у майбутній професійній діяльності визначається дослідником О.Пехотою як складно-структуроване утворення, що формує інноваційну позицію педагога, забезпечує необхідні внутрішні умови успішного формування технологічної грамотності студента педагогічного університету, його сталого професійного зростання [7].

За структурою це складне інтегративне утворення, яке охоплює різноманітні якості, властивості, знання, навички особистості. Як один із важливих компонентів професійної готовності, вона є передумовою ефективної діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу. Джерела готовності до інноваційної діяльності сягають проблематики особистісного розвитку, професійної спрямованості, професійної освіти, виховання й самовиховання, професійного самовизначення педагога. В інноваційних освітніх перетвореннях особливо високими є вимоги до рівня теоретичних знань і практичної підготовки вчителя. Він повинен спрямовувати навчально-виховний процес як особистість вихованця, вибудовувати свою професійну діяльність так щоб кожен учень мав необмежені можливості для самостійного і високоефективного розвитку. А це у принципово інших вимірах визначає проблематику і зміст професійної та особистісної підготовки педагога, актуалізує необхідність створення педагогічних систем, зорієнтованих на інноваційну діяльність, і відповідно на пошук нових підходів до підготовки майбутнього педагога.

Педагоги, яких за особливостями їх мислення і практичної діяльності ставляться до інноваційної проблематики як до альтернативи традиційній практиці. Основою такого ставлення є емоційна, інтуїтивна налаштованість на сприйняття нового тому, що воно нове, а не глибокі теоретичні знання особливостей інноваційної ідеї чи аналіз педагогічної практики, яка на цій ідеї базується.

Усвідомлюючи рівень готовності до впровадження освітніх інноваційних технологій, майбутній учитель повинен прагнути до його підвищення. Він коригує процес власного розвитку шляхом розробки та втілення індивідуально прийнятної системи технологічних прийомів. Формування готовності майбутнього вчителя до застосування освітніх інноваційних

технологій відбувається в умовах навчальної діяльності в університеті в період його професійно-педагогічної підготовки і має свої особливості: глибоке вивчення теоретичних питань удосконалення навчально-виховного процесу, позитивних сторін педагогічної теорії, ідей і технологій, які вже досліджувались і впроваджувалися в педагогічну практику. Тільки на основі ґрунтовної роботи з вивчення фундаментальних педагогічних теорій і технологій, обґрунтування механізму їх упровадження є можливість підвищити рівень підготовки майбутніх вчителів до інноваційної діяльності у сфері навчання й виховання.

У контексті нашого дослідження важливим є розгляд сутності інноваційної діяльності майбутніх учителів початкових класів. Сучасні дослідники поняття «інновація» (нововведення) розглядають у двох напрямках: «інновація – процес» та «інновація – продукт, результат». Отже, педагогічна інновація (інноваційні процеси) є внесенням нового в педагогічну систему. Педагогічні інновації самі не виникають, вони є результатом наукових пошуків оригінальних нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем, передового педагогічного досвіду окремих педагогів та цілих колективів. Цей процес не може бути стихійним, він вимагає управління. Крім того, інноваційні процеси, що відбуваються в сучасній освіті, потребують уточнень та всебічного аналізу вихідних понять, складових педагогічної інноватики. Будь-яке теоретичне знання потребує засобів для їх практичної реалізації, які найчастіше виступають у вигляді технологій. Поняття «технологія» виникло в світовій педагогіці як протиставлення існуючому поняттю «метод». У вітчизняній і зарубіжній теорії і практиці термін «технологія» з'явився та набув вжитку, передусім, в інженерно-технічній сфері. У походженні терміна від двох грецьких слів – *techne* (мистецтво, майстерність, уміння) та *logos* (наука, вчення) криється можливість його використання як науки про майстерність, мистецтво практичної діяльності. Саме це стало причиною поступового розширення сфери вживання терміна «технологія» в інших галузях, зокрема в психології, соціології, педагогіці. Широкого поширення термін «технологія» («технологія в освіті») набув у 40-х рр. і був пов'язаний із застосуванням нових засобів навчання. Педагогічні технології виступали предметом дискусій і суперечок протягом віків. Жоден відомий педагог не обійшов цю проблему, підтримуючи або заперечуючи ідею технологізації навчання. Прибічниками педагогічної технології та її розробниками були видатні вітчизняні педагоги А.Макаренко, В.Сухомлинський, С.Шацький, Н.Попова, А.Рівін та ін. Увага до педагогічних технологій навчання і виховання посилилася з 60-х років, коли почали створюватись авторські методики, школи [10].

У широкому розумінні педагогічні технології розглядають як системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, що використовуються для досягнення педагогічних цілей; організаційно-методичний інструментарій педагогічного процесу. Систематизація різних підходів дозволяє виокремити серед них найбільш типові: педагогічна технологія – це система процедур, яка оновлює професійну діяльність вчителя і гарантує кінцевий результат [2]; педагогічна технологія – це сукупність методів (науково обґрунтованих способів діяльності), спрямованих на досягнення мети [1]; педагогічна технологія – це сукупність педагогічних прийомів, що забезпечують досягнення педагогічних цілей [3]; педагогічна технологія – це сукупність дій, операцій і процедур, що інструментально забезпечують одержання прогнозованого результату [8].

Підготовлений до інноваційної професійної діяльності педагог має такі професійні й особистісні якості: усвідомлення смислу і цілей освітньої діяльності у контексті актуальних педагогічних проблем сучасної школи; осмислена, зріла педагогічна позиція; уміння по-новому формулювати освітні цілі з предмет, певної методики, досягти і оптимально переосмислювати їх під час навчання; здатність вибудовувати цілісну освітню програму, яка врахувала б індивідуальний підхід до дітей, освітні стандарти, нові педагогічні орієнтири; співвіднесення сучасної йому реальності з вимогами особистісно орієнтованої освіти, коригування освітнього процесу за критеріями інноваційної діяльності; здатність бачити індивідуальні здібності дітей і навчати відповідно до їх особливостей; уміння продуктивно, не стандартно організувати навчання й виховання, тобто забезпечити творення дітьми своїх результатів і, використовуючи інноваційні технології, стимулювати їх розвиток; володіння технологіями, формами і методами

інноваційного навчання, яке передбачає уміння на основі особистого досвіду і мотивів вихованців бути співтворцем мети їх діяльності, зацікавленим і компетентним консультантом і помічником у співвіднесенні мети з результатом, використанні доступних для дітей форм рефлексії та самооцінки; здатність бачити, адекватно оцінювати, стимулювати відкриття та форми культурного самовираження вихованців; уміння аналізувати зміни в освітній діяльності, розвитку особистісних якостей вихованців; здатність до особистісного творчого розвитку, усвідомлення значущості, актуальності власних інноваційних пошуків і відкриттів.

Педагоги, які творчо ставляться до інноваційної діяльності, мають широкі й змістовні знання про нові наукові та новаторські підходи до навчання й виховання, володіють новітніми технологіями і створюють власні. Реалізація творчого потенціалу в інноваційному процесі для багатьох із них є найважливішим орієнтиром діяльності. Готовність до інноваційної педагогічної діяльності формується не сама по собі, не у віртуальних розмірковуваннях, а під час педагогічної практики, акумулюючи все накопичене на попередньому етапі, сягаючи завдяки цьому значно вищого рівня. Це означає, що кожен попередній рівень такої готовності є передумовою формування нових. У педагогічній практиці інноваційні старання педагога можуть бути обумовлені різними мотивами (підвищення ефективності навчально-виховного процесу; намагання привернути до себе увагу, здобути визнання), справжню суть яких з'ясувати буває нелегко, оскільки з часом вони можуть змінюватися. Знання мотивів інноваційної діяльності педагогів є важливим компонентом управління педагогічними інноваціями. Особистісну значущість конкретних мотивів досліджують на підставі аналізу сформульованих педагогом цілей власної інноваційної діяльності, його дій щодо реалізації цих цілей, а також аналізу змін у його мотиваційній сфері, само оцінок, ставлення до своєї професійної діяльності. Мотиваційна готовність, сприятливість до педагогічних нововведень є важливою якістю вчителя, оскільки лише адекватна цілям інноваційної діяльності мотивація забезпечує ефективну діяльність і саморозкриття особистості педагога. Позитивну мотивацію педагога до інноваційної діяльності засвідчує задоволення таких його особистісних і професійних потреб, як створення і застосування нового, підвищення педагогічної майстерності, подолання професійних труднощів. Тому використання інноваційних технологій багато хто з педагогів вважає єдиним важливим мотивом особистісного і професійного самоствердження.

Інноваційною діяльністю займаються багато педагогів, яких можна умовно поділити на три групи: педагоги-винахідники, які приходять до нового в результаті власних пошуків; педагоги-модернізатори, що вдосконалюють і по-новому використовують елементи створених систем задля позитивного результату; педагоги-майстри – які швидко сприймають і досконало використовують як традиційні, так і нові підходи та методи. Інноваційна педагогічна діяльність – це творча діяльність. Оскільки це педагогічна діяльність (учні і вчитель – суб'єкти), то це співтворчість.

Провідним методом інноваційної діяльності педагога є педагогічний експеримент – метод, який передбачає вивчення ефективності нових форм і методів педагогічної діяльності. Для педагогів, які працюють в інноваційному режимі, велике значення має вивчення передового педагогічного досвіду, особливо такого його виду, як новаторський. Головними особливостями інноваційної педагогічної діяльності є особистісний (або особистісно-зорієнтований) підхід (спрямований на розвиток особистості), гуманістична природа, творчий, дослідно-експериментальний характер, стійка мотивованість на пошук нового в організації педагогічного процесу. Готовність до інноваційної діяльності – це особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії. Готовність до інноваційної педагогічної діяльності – важливий компонент професійної готовності, передумова ефективної діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу. У процесі підготовки до практичної педагогічної діяльності майбутній учитель має набути: розвинену творчу уяву; стійку систему знань, що розкривають суть, структуру і види інноваційної педагогічної діяльності; уміння цілеспрямовано генерувати нові нестандартні ідеї з використанням інтелектуальних

інструментів і механізмів самореалізації; психолого-педагогічні знання про освоєння і впровадження інноваційних процесів у систему освіти; спеціальні психолого-педагогічні методи, прийоми і засоби, використання яких дає змогу активно включатися в інноваційну педагогічну діяльність.

Вченими виділяються такі структурні компоненти готовності:

- ціле-мотиваційний (готовність майбутнього вчителя до самовизначення в майбутній професійній діяльності забезпечує спрямованість особистісно засвоєних знань про структуру професійної індивідуальності учителя, шляхи та механізми професійного саморозвитку, який передбачає: потребу майбутнього вчителя в самореалізації себе як вчителя; усвідомлення ним свого місця і значення в навчально-виховному процесі; здатність вчителя до прогнозування, планування, здійснення проектної діяльності);
- когнітивно-змістовий (готовність до професійної діяльності забезпечується оволодінням знаннями педагога про суть і специфіку інноваційних педагогічних технологій та умінь застосовувати їх у власній професійній діяльності та передбачає: доцільне використання майбутнім учителем особистісно привласнених знань щодо технологізації навчання в ЗОШ; виокремлення провідних технологічних понять, які виконують системотворчу роль у змісті навчання в ЗОШ; виокремлення провідних технологічних систем, які виконують вирішальну роль у навчально-виховному процесі ЗОШ; оволодіння концептуальним і понятійно-термінологічним змістом тої педагогічної технології, яка обрана майбутнім учителем для реалізації Концепції та державного стандарту освіти);
- операційно-технологічний (система шляхів, засобів і прийомів здійснення професійного самодослідження й самовдосконалення, який містить: систему умінь і навичок моделювання навчального процесу у сучасній школі; загальні уміння технологічного характеру: постановка мети та формулювання завдань педагогічної діяльності, визначення її змісту, підбір засобів реалізації, що забезпечують вироблення нових форм і методів проведення уроку; практичні уміння і навички проектування та самопроектування навчального процесу; необхідні особистісно-професійні якості, які сприяють підвищенню результатів навчального процесу) [7];
- інтеграційний (діяльність майбутнього вчителя, спрямована на утворення єдиної картини професійної індивідуальності, яка відображає даний етап професійного розвитку і дає прогноз щодо майбутньої професійної діяльності, який передбачає: сформованість у майбутнього вчителя вміння будувати навчально-виховний процес на основі освітніх технологій; сформованість уміння застосовувати основні методи навчання, у поєднанні з технологізацією процесу навчання; здатність вчителя до створення індивідуальної (авторської) методики та технології викладання в школі; сформувати у студентів знання та вміння як з проблеми технологізації навчання, так і подальшого самовдосконалення; створити умови для стимулювання та цілеспрямованого розвитку здібностей технологічного характеру студентів шляхом узагальнення досвіду роботи вчителів);
- рефлексивно-творчий компонент (пізнання й аналіз педагогом явищ власної свідомості та діяльності) [7].

Висновки. Таким чином, проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до інноваційної діяльності є актуальною та потребує нагального вирішення в системі реформування вищої освіти. Інноваційна педагогічна діяльність є основою оновлення навчальних закладів, чинником розвитку освітніх систем, її результати – структурні та змістовні зміни в роботі закладу, освітньої системи, а також створення якісно нової педагогічної практики – авторського закладу чи радикального реформування всієї освітньої системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии / В.П. Беспалько. – М.: Педагогика, 1989. – 190 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : [навч. посіб.] /

Ілона Миколаївна Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.

3. Дічек Н. П. Педагогічне новаторство як історико-педагогічна проблема: підходи до вивчення / Наталія Петрівна Дічек // Рідна шк. – 2009. – № 10. – С.40–44.

4. Комар О.А. Модернізація сучасного навчально-виховного процесу: [зб. наук. праць] / О.А. Комар. – К.: Меленіум, 2005.

5. Ліненко А.Ф. Педагогічна діяльність і готовність до неї: [монографія] / А.Ф. Ліненко. – Одеса: ОКФА, 1995. – 80 с.

6. Назаренко Г.І. Проблема готовності педагога до творчої інноваційної діяльності: [зб. наук. праць] / Г.І. Назаренко // Вісник Глухівського ДПУ. Серія: педагогічні науки. – Вип. 10. – Глухів: ГДПУ, 2007. – 220 с.

7. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології : [навч. посіб.] / А.Нісімчук [та ін.]. – К. : Вид. центр «Просвіта», 2000. – 365 с.

8. Освітні технології: [навч.-метод. посіб.] / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін., за заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.

9. Педагогика: педагогические теории, системы, технологии. [С.А. Смирнов, И.Б. Котов, Е.Н. Шиянов, Т.И. Бабаев и др.; под ред. С.А. Смирнова]. – 2-е изд., испр.и доп. – М., 1999. – 544 с.

10. Педагогічні технології: теорія та практика: [навч.-метод. посіб. / за ред. М.В. Гриньової]. – П.: АСМІ, 2006. – 230 с.

11. Прокопенко І.Ф. Педагогічні технології: навч. посіб. / І.Ф Прокопенко, В.І. Євдокимов. – Харків: Колегіум, 2005. – 224 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Новак Ольга Михайлівна – здобувач кафедри педагогіки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Надійшла до друку 25.01.2013 р.